

Slohové postupy a slohové útvary, jazykové štýly

Slohový postup – je spôsob, akým usporadúvame obsahové (tematické) prvky pri tvorbe jazykového prejavu.

Slohový útvar – je konkrétny, uzavretý jazykový celok, v ktorom sú obsahové prvky usporiadané na základe slohového postupu.

Slohové postupy (4)

R Rozprávaci slohový postup – prináša príbeh – zachytáva udalosti v takom poradí, ako sa odohrali.

Hlavné znaky: jedinečnosť, subjektívnosť, následnosť dejov, súdržnosť textu. **Jazykové prostriedky:** prevládajú slovesá (v minulom čase), všetky druhy viet podľa obsahu, priama peč, neohybné slovné druhy (citoslovčia, príslovky, spojky).

Útvary: *rozprávka, povesť, poviedka, bájka, báj, legenda, detektívny príbeh, beletrizovaný životopis.*

I Informačný slohový postup – nevysvetľuje, len tvrdí a informuje.

Hlavné znaky: objektívnosť, vecnosť, aktuálnosť (časové údaje), zameniteľnosť časti, fakty. **Jazykové prostriedky:** prevládajú podstatné mená, jednoduché vety (oznamovacie), časové údaje, neobsahuje žiadne citové prejavy.

Útvary: *oznámenie, správa, pozvánka, telegram, jedálny lístok, inzerát, referát, rozvrh hodín, úradný životopis, prihláška, interview, uvítací príbeh.*

V Výkladový slohový postup – vysvetľuje, učí, vyjadruje mienku a hodnotí.

Hlavné znaky: objektívnosť, následnosť myšlienok a súdržnosť textu. **Jazykové prostriedky:** prevládajú podstatné mená a odborné termíny, slovesá v prítomnom čase.

Útvary: *prednáška, úvaha, diskusia, polemika, (poznámky, konspekt, výťah), slávnostný príhovor.*

O Opisný slohový postup – zachytáva znaky a vlastnosti osôb alebo následnosť jednotlivých činností v pracovnom postupe.

Hlavné znaky: vypočítavanie vlastnosti, zameniteľnosť textu, dynamickosť, statickosť, objektívnosť, subjektívnosť. **Jazykové prostriedky:** prevládajú prídavné a podstatné mená a prirovnania.

Útvary: *statický opis, dynamický opis, opis pracovnej činnosti, charakteristika osoby, odborný opis, umelecký opis, referát, beletrizovaný životopis.*

Jazykový štýl – cieľavedomý výber a usporiadanie jazykových prostriedkov

Delenie jazykových štýlov:

- 1) **subjektívne:** hovorový, umelecký
- 2) **objektívne:** administratívny, náučný
- 3) **subjektívno-objektívne:** rečnícky, publicistický

a) **verejné štýly:** administratívny, náučný, rečnícky, publicistický, umelecký

b) **súkromný štýl:** hovorový

Jazykové štýly (6)

Hovorový

Aministratívny

Rečnícky

Publicistický

Umelecký

Náučný

HOVOROVÝ ŠTÝL

– v súkromnom, neformálnom, hovorenom styku (v rodine, v okruhu kamarátov, kolegov...)

– spontánne (nepripravené), väčšinou ústne jaz. prejavy

Hlavné znaky: ústnosť, súkromnosť, situačnosť, stručnosť, expresívnosť

Jazykové prostriedky: využíva hovorové aj nespisovné slová (slang, nárečia), expresívne slová, nedokonalá výslovnosť, jednoslovné pomenovania, skracovanie slov, skratkové a značkové slová, zámená, citoslovcia, častice, oslovenia, kontaktové výzvy, nedokončené vety,

prozodické vlastnosti reči (slovný prízvuk, vetný dôraz, melódia_vety, tempo reči, sila hlasu, rytmus, pauza) + mimojazykové prostriedky (gestikulácia, mimika, očný kontakt,...)

Uplatňuje sa v ňom rozprávací a opisný slohový postup.

Útvary: *bežný rozhovor (dialóg), telefonický dialóg, súkromný list, pohľadnica, mejl, SMS, MMS...*

ADMINISTRATÍVNY ŠTÝL

– v úradnom styku

Hlavné znaky: písomnosť, stručnosť, presnosť, vecnosť (adresnosť, neutrálnosť)

Jazykové prostriedky: neutrálne a odborné slová, skratky, značky, jednoduché menné vety (vo formulároch = tlačivách) i súvetia (vo vyhláškach)

Uplatňuje sa v ňom informačný slohový postup.

Útvary: *úradný list (žiadosť, objednávka, reklamácia, sťažnosť), úradný životopis, úradné tlačivá a formuláre, poukážka, podací lístok, poštová sprievodka, inzerát, reklama, plagát, vizitka, pozvánka a pod.*

REČNÍCKY ŠTÝL

– v slávnostných, verejných prejavoch pri rôznych príležitostiach

Hlavné znaky: ústnosť, verejnosť, názornosť, adresnosť (konkrétny adresát)

Jazykové prostriedky: oslovenia, rečnícke otázky, zvolania, kontaktné výzvy, knižné slová, obrazné pomenovania, prozodické vlastnosti reči (slovný prízvuk, vetný dôraz, melódia_vety, tempo reči, sila hlasu, rytmus, pauza) + mimojazykové prostriedky (gestikulácia, mimika, očný kontakt,...)

Uplatňuje sa v ňom rozprávací a opisný slohový postup.

Slohové útvary: *príhovor, slávnostný prejav, smútočný prejav, súdna reč, prednáška, referát...*

PUBLICISTICKÝ ŠTÝL

– texty v masovo-komunikačných médiách – tlač (noviny a časopisy), rozhlas, televízia, internet – ústne aj písomné útvary.

Hlavné znaky: verejnosť, informatívnosť, variabilnosť (rôzne témy), aktuálnosť

Jazykové prostriedky: používa žurnalizmy, frazeologizmy, skratky a značky

Uplatňuje sa v ňom informačný, rozprávací a opisný slohový postup.

Slohové útvary: *správa, oznámenie, interview, inzerát, úvodník, komentár, recenzia, reportáž, fejtón...*

UMELECKÝ ŠTÝL

– v umeleckej literatúre (v beletrii)

Hlavné znaky: expresívnosť, metaforickosť, variabilnosť, náznakovosť.

Jazykové prostriedky: obrazné vyjadrovanie, básnické umelecké prostriedky, všetky vrstvy slovnej zásoby, básnické slová, prejavuje sa individualita autorov, nedodržiavanie spisovnej normy (slovosled, veľké písmená, interpunkcia).

Uplatňuje sa v ňom rozprávací a opisný slohový postup.

Slohové útvary: *pieseň, óda, sonet, hymna, balada, bájka, rozprávka, poviedka, báj, román, povesť, veselohra, tragédia, dráma, muzikál...*

NÁUČNÝ ŠTÝL

– uplatňuje sa v náučnej literatúre a učebniciach.

Hlavné znaky: presnosť, odbornosť, objektívnosť, písomná aj ústna forma.

Uplatňuje sa v ňom výkladový, informačný a opisný slohový postup.

Jazykové prostriedky: odborné slová, slová cudzieho pôvodu, súvetia, tabuľky, vzorce, grafy

Slohové útvary: *vedecký referát, štúdia, encyklopédia, výklad, odborný opis, prednáška*